

<http://interscience.uz/>

ISSN 2181-1709 (P)
ISSN 2181-1717 (E)

**ТАЪЛИМ ВА
ИННОВАЦИОН
ТАДҚИҚОТЛАР**

**ОБРАЗОВАНИЕ И
ИННОВАЦИОННЫЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ**

**EDUCATION AND
INNOVATIVE
RESEARCH**

3

2021

Халқаро илмий-методик
журнал

Международный научно-методический
журнал

International scientific and methodical
Journal

ТАЪЛИМ ВА ИННОВАЦИОН ТАДКИҚОТЛАР

№ 3, 2021
июнь

<p>Муассис: Бухоро давлат университети Фан ва таълим МЧЖ</p> <p>Бош муҳаррир: Маъмуров Баходир Бахшуллаевич</p> <p><u>Жамоатчилик кенгаши раиси:</u> Хамидов Обиджон Ҳафизович, Бухоро давлат университети ректори.</p> <p><u>Тахририят кенгаши раиси:</u> Махмудов Мэлс Ҳасанович</p> <p>Масъул котиб: Акрамова Гулбахор Ренатовна</p> <p><u>Тахририят манзили:</u> Бухоро шаҳар, Қ.Муртазов кўчаси, 16-уй.</p> <p><u>Телефон:</u> +998(90)744-00-22</p> <p><u>E-mail:</u> eirjournal2020@gmail.com</p> <p><u>Журналнинг электрон сайти:</u> www.interscience.uz</p> <p>Журнал ОАК Раёсатининг 2021 йил 4 июндаги 300/6-сон қарори билан 13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ бўйича бўйича фалсафа доктори (PhD) ва фан доктори (DSc) илмий даражаларига талабгорларнинг диссертация ишлари юзасидан диссертациялари асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган миллий илмий нашрлар руйхатига киритилган.</p> <p>Босишга рухсат этилди: 07.07.2021 й. Қоғоз бичими 60x84 1/8. 6/т.12,5. Буюртма рақами 12 « Бухоро вилоят босмахонаси» МЧЖда чоп этилди. Бухоро шаҳар.</p> <p>Журнал Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаси давлат руйхатидан 06.10.2020 8882 рақами билан руйхатдан ўтган.</p> <p>Журнал йилда 6 мартаба (ҳар 2 ойда) ўзбек, рус ва инглиз тилларида чоп этилади.</p> <p>«Таълим ва инновацион тадқиқотлар» халқаро илмий-ме- тодик журналдан кўчириб босиш фақат тахририятнинг розилиги билан амалга оширилади.</p> <p>Мақолада келтирилган фактларнинг тўғрилиги учун муаллиф масъулдир.</p>	10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
	Л. Р. Раупова. Аёллар нутқида гендер ўзига хосликни ифодаловчи лингвистик воситалар	6
	Ф. Р. Жумаева. Транспозиция на уровне лек- сико-грамматических разрядов внутри частей речи	15
	Ғ. Ҳ. Ҳамроев. Она тили таълимида ўқув топшириқларини такомиллаштиришнинг лингводидактик хусусиятлари	21
	Ш. Б. Гулямова. Монологик дискурс ва мат- нинг ўзига хос хусусиятлари	31
	Б. Б. Фармонов. Ўзбек тилидаги рельефоним- ларнинг тадқиқи хусусида	39
	Ш. А. Султонова. Тилшунослигида грамматик терминларнинг ўрганилиши	45
	Б. М. Саидов. Влияние подготовки педагогических кадров на прогрессивное развитие Узбекистана	52
	С. Ж. Рахимова. Полисемантик фразеологизм- ларнинг лексикографик талқини	62
	Г. К. Сафарова. Эвфемизм – миллий-ментал хосликни намоян этувчи тил бирлиги сифатида	69
	Ж. У. Сидирова. Применение игр в преподава- нии и изучении русского языка как иностран- ного	75
	Д.Рустамов. Ўзбек маърифатпарвари Фитрат- нинг лингвистик фаолияти	81
	Э. Х. Мусаев., Б. М. Мусаева.Использование сравнительного и сопоставительного метода в фонологическом аспекте русского и узбекского языков	90
Г. Г. Ниязова. Насрий матнларнинг лисоний таҳлилига социопрагматик ёндашув	97	
Н. М. Зарипбоева. Тилшуносликда дискурс ва унинг талқини хусусида	107	
13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ		
О. А. Қўйсинов. Бўлажак ўқитувчиларнинг касбий-педагогик ижодкорлигини ривожлан- тириш шартлари ва босқичлари	111	
Д.У. Джураев., М.У. Жураева. Туркистон халқи саводхонлиги ҳолати борасида манбалар таҳлили (XIX аср иккинчи ярми – XX аср бош- лари)	118	

О. Г. Филиппова., И. В. Спиридонова. Формирование экологических умений детей старшего дошкольного возраста в исследовательской деятельности	126
Ш. Ў. Нуруллаева. Педагогик фаолиятда ўз устида ишлаш ва меҳнатни илмий ташкил этиш – самарадорлик омили	136
Д. С. Давронова., Д. У. Худойберганава. Оилада ёшларнинг маънавий тарбияси ва глобаллашув даври	146
А. А. Хўжаев., Г. А. Хўжаева. Олий таълим муассасаларида талабалар ўқув ютуқларини баҳолаш механизмлари	154
Н. А. Тўраева., З. Субханава., Н. Бахромова., Ж. Тураев. Узлуксиз таълимда геометрия фанини ўқитиш учун методик кўрсатмалар	164
Н. О. Жўраева. Таълим жараёнида мустақил ўқув фаолиятини ташкил этиш бўйича айрим кўрсатмалар	170
Ш. О. Ибрагимова. Бўлажак бошланғич синф ўқитувчиларида методик компетентликни ривожлантиришга инновацион ёндашув	177
Н. М. Ҳамдамова. Ўқувчиларнинг ижодкорлик қобилиятларини шакллантиришда муқобил энергия манбалари қурилмаларидан фойдаланиш	184
Д. Сулайманова. Информатика фанини ўқитишда медиатеchnологиялардан фойдаланишнинг амалиётдаги ҳолати	191
Р. А. Қўлдошев. Чапакай ўқувчиларда ёзув қуроллари билан ишлаш кўникмаларини шакллантириш	198
А. Р. Саттиева. Таълим жараёнида педагогик тест топшириқларини ишлаб чиқиш ва улардан фойдаланиш	218
Sh. A. Baxshulloyeva. Boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy-pedagogik faoliyatini takomillashtirish	224
L. S. Elibayeva. Boshlang'ich sinflarda bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilar faolligini oshirish texnologiyasi	232
С.М.Умарова. Муҳаммад Авфийнинг шарқона тарбияга оид ҳикоят ва ривоятлари хусусида баъзи мулоҳазалар	238
S. Yu. Adizova. Mashinasozlik yo'nalishi talabalarida kasbiy kompetensiyalar va texnik qobiliyatini rivojlantirish imkoniyatlari	250
Б. У. Мингбаева. Бошланғич синф ўқувчиларида китобхонлик воситасида бадиий адабиёт намуналарига кизиқишни шакллантиришнинг ўзига хос жиҳатлари	258
Sh. R. Akobirov. Hayot faoliyati xavfsizligini takomillashtirish usullari	265
Ҳ. Сафоев. Талабаларни ҳарбий ватанпарварлик руҳида тарбиялаш – долзарб педагогик муаммо сифатида	273
K. F. Rajabova. The international association of education of the republic of uzbekistan for the first time in the republic of Uzbekistan pig 2021 international research	278
Э. Х. Юсупов. Смарт-таълим - смарт шаҳарлар учун	281
Ю.Ю.Жамилов. Компетенциявий ёндашувлар асосида “таълим тизимида муқобил энергия манбалари” электив фанини ўқитиш	288
19.00.00 – ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
D. S. Karimova. Oilaviy ajrimlarning oldini olish orqali bola tarbiyasiga salbiy ta'sirini bartaraf etishning pedagogik asoslari	295

ТАЛАБАЛАРНИ ҲАРБИЙ ВАТАНПАРВАРЛИК РУҲИДА ТАРБИЯЛАШ – ДОЛЗАРБ ПЕДАГОГИК МУАММО СИФАТИДА

DOI: 10.53885/edinres.2021.14.64.034

Ҳ. Сафоев

Бухоро давлат университети мустақил изланувчиси

Аннотация: Ушбу мақолада олий таълим муассасалари талабаларини ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш борасидаги ишларни янада кучайтириш ва сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш, нодавлат номижорат ташкилотлари ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини бу соҳага кенг жалб этиш, Ўзбекистон фуқароларининг ижтимоий-сиёсий онги ва дунёқараши, фуқаролик позицияларини ватанпарварлик асосида камол топтириш муаммолари очиб берилган. Шунингдек, мақолада талабаларни ҳарбий ватанпарварлик руҳида тарбиялаш соҳасида амалга оширилган ишлар таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: талабалар, ўқувчилар, ҳарбий ватанпарварлик, Ватанпарварлик туйғуси, ҳарбий таълим, ижтимоий-сиёсий онг, фуқаролик жамияти, таълим, тарбия, ривожланиш, тарихий тажрибалар, илмий тавсиялар.

ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНТОВ – КАК АКТУАЛЬНАЯ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

Аннотация: Данная статья направлена на дальнейшее усиление и качественное повышение работы по воспитанию студентов высших учебных заведений в духе военного патриотизма, широкого вовлечения в эту сферу общественных организаций и других институтов гражданского общества, проблемы совершенствования на основе общественно-политического сознания и мировоззрения граждан Узбекистана. В статье также анализируется проделанная работа в области воспитания школьников в духе военного патриотизма.

Ключевые слова: студенты, школьники, военный патриотизм, патриотизм, военное образование, социально-политическое сознание, гражданское общество, образование, воспитание, развитие, исторический опыт, научные советы.

MILITARY-PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENTS - AS AN ACTUAL PEDAGOGICAL PROBLEM

Abstract: *This article is aimed at further strengthening and improving the quality of work on the education of students of higher educational institutions in the spirit of military patriotism, the broad involvement of public organizations and other civil society institutions in this sphere, the problems of improvement based on the socio-political consciousness and worldview of citizens of Uzbekistan. The article also analyzes the work done in the field of educating schoolchildren in the spirit of military patriotism.*

Keywords: *students, pupils, military patriotism, sense of patriotism, military education, socio-political consciousness, civil society, education, upbringing, development, historical experiences, scientific advice.*

Бугунги кунда талаба-ёшларни ҳарбий ватанпарварлик руҳида тарбиялаш бўйича олий таълим тизимидаги маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш бўйича қабул қилинган концепцияларни амалга ошириш доирасида ҳар томонлама ривожланган, билимдон, халқига, шунингдек, ватанга хизмат қилиш ишига содиқ ёшларни тарбиялашга оид кенг миқёсли ишлар амалга оширилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев таъкидлаганидек, “Барчамизга яхши маълумки, ватанпарварлик ҳар бир давлат ҳаётининг маънавий асоси ҳисобланади ва жамиятни ҳар томонлама ривожлантириш борасида энг муҳим сафарбар этувчи куч сифатида намоён бўлади”.

Ҳар қандай ишда ватанпарварлик ҳисси намоён бўлиши керак. Чунончи, давлатимиз рамзлари, миллий қадрият ва анъаналаримиз, тарихий обидалар ва қадамжоларимиз шулар жумласидандир. Демак, ватанпарварлик – ўз Ватани ва она ерига муҳаббат; унинг тарихи, маданияти, миллий ва умуминсоний қадриятларини ҳурмат қилиш; ҳар бир инсоннинг ўз кучига ишончи ва бутун жамиятнинг бирдамлиги; ўз мамлакати тарихига алоқадорлиги ва келажаги учун масъулиятни ҳис этиши; бир сўз билан айтганда ўз она Ватани учун жонбозлик кўрсатишидир. Бундай жонбозлик эса ёшларда таълим жараёнида сингдирилади.

Дарҳақиқат, бугунги кунга қадар ёшлар орасида ватанпарварлик ҳиссини шакллантириш кейинги ўринларга тушиб кетган эди.

«2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси»да ҳам бу масала алоҳида ўз аксини топди. Жумладан, ёшларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратилган қуйидаги устувор

вазифалар белгиланди:

биринчидан, жисмонан соғлом, руҳан ва ақлан ривожланган, мустақил фикрлайдиган, Ватанга содиқ, қатъий ҳаётий нуқтаи назарга эга ёшларни тарбиялаш, демократик ислохотларни чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш жараёнида уларнинг ижтимоий фаоллигини ошириш;

иккинчидан, ўрта махсус, касб-хунар ва олий таълим муассасалари битирувчиларини ишга жойлаштириш ҳамда хусусий тадбиркорлик соҳасига жалб этиш;

учинчидан, ёш авлоднинг ижодий ва интеллектуал салоҳиятини қўллаб-қувватлаш ва рўёбга чиқариш, болалар ва ёшлар ўртасида соғлом турмуш тарзини шакллантириш, уларни жисмоний тарбия ва спортга кенг жалб этиш.

Шундай экан, ёшларда ватанпарварлик ҳиссини шакллантириш давр талаби. Ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялай олмасак, уларда ҳарбий ватанпарварлик ҳиссини шакллантириб бўлмайди.

Шу нуқтаи назардан бугунги кунда ёшларнинг таълим олиши, касб-хунар эгаллаши, етук инсонлар бўлиб улғайиши йўлида замонавий, илғор-инновацион шарт-шароитларни яратиб бериш учун барча имкониятлар яратилмоқда. Чунки ёш авлодни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, маънавий етук, жисмонан соғлом, ватанпарвар ва фидойи этиб тарбиялаш, ҳуқуқ ҳамда манфаатларини ҳимоя қилишга эътибор қанча кучайтирилса, унинг самараси ҳам шунча юқори бўлади.

Олий таълим муассасаларида талаба-ёшларни ҳарбий ватанпарварлик руҳида тарбиялашда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 23 февралдаги “Ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида” 140-сон қарори, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 28 июндаги “Ўсмирларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш ҳамда ўзбекистон республикаси куролли кучлари ва давлат хизмати учун кадрлар захирасини тайёрлаш тизимини такомиллаштиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ПҚ-4375-сон қарори муҳим аҳамиятга эга.

Шу билан бирга, миллий кадриятларга, халқларнинг маданиятига ва ўзлигига бўлган таҳдидлар, ёд ғояларни сингдиришга бўлаётган уринишлар кучайиб бораётган глобализация жараёнлари жадал ривожланаётган шароитда ёшлар энг заиф қатлам бўлиб қолаётганлиги сабабли бу йўналишда қўшимча комплекс чора-тадбирлар қабул қилиниши долзарб вазифалардан бири бўлиб қолмоқда.

Ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш Концепцияси (ЎзР ВМ 23.02.2018 й. 140-сон қарорига 1-илова)да ёшларни ҳарбий-

ватанпарварлик руҳида тарбиялаш концепцияси мамлакатимизда амалга оширилаётган ёшларга оид давлат сиёсатининг устувор йўналишлари ва асосий принциплари асосида ишлаб чиқилган бўлиб, ҳозирги мураккаб глобаллашув даврида, ахборот-коммуникация технологиялари шиддат билан ривожланиб бораётган шароитда ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш билан боғлиқ долзарб вазифалар ва уларни ҳал этиш йўллари, давлат ва нодавлат нотижорат ташкилотлари, оила, маҳалла, таълим-тарбия институтларининг бу борадаги роли ва аҳамиятини, ўзаро ҳамкорлигини миллий ва халқаро ҳуқуқий нормаларни ҳисобга олган ҳолда белгилаб беради, деб таъкидланган.

Ҳарбий ватанпарварлик тушунчасининг мазмун-моҳиятини билиш учун авваламбор, ватанпарварлик ўзи нима, у қанақа тушунча ёки қанақа фазилат эканлигини аниқлаштириб олишимиз керак.

Ватанпарварлик – қадимий тушунча бўлиб, унинг асоси юнон тилидан («pater») олинган, яъни ватан сўзидан олинган. Ватанпарварлик деганда, Ватанга муҳаббат, унинг ўтмиши ва ҳозирги куни учун ғурурланиш мазмунидаги маънавий ва сиёсий тамойил, ижтимоий ҳиссиёт тушунилади. Ёшларда ватанпарварлик ҳисси авваламбор оиладан, мактабгача таълим ёшидан сингдирила бошланади. Кейинчалик умумий ўрта таълим муассасаларида, шакллантирилиб, бу жараён олий таълим муассасаларида ривожлантирилади. Умумий ўрта таълим муассасаларида асосан Ватанни табиий ва маънавий муҳит сифатида акс эттирувчи кадриятлар интериоризацияси, яъни ватанпарварликнинг ҳиссий компонентлари ташкил топади.

Ватанпарварлик — кишиларнинг она юртига, ўз ошёнига муҳаббати ва садокатини ифодаладиган тушунча. Ватанпарварлик барча кишилар, халқ, миллатлар учун умумий бўлган, асрлар давомида сайқалланиб келган умуминсоний туйғу, маънавий кадриятлардан бири. Тарихий жиҳатдан Ватанпарварлик кишиларнинг ўз ватанлари тақдири билан боғлиқ ижтимоий ривожланиш, халқларнинг ўзлари яшаётган ҳудуднинг дахлсизлиги ва мустақиллиги йўлидаги кураши жараёнида такомиллашиб келган ҳис-туйғулар жамланмаси ҳамдир. Бу ватаннинг ўтмиши ва ҳозирги билан фахрланишда, унинг манфаатларини ҳимоя қилишда намоён бўлади. Ватанни севиш иймондандир деб ҳам бежизга айтишмаган.

Ҳарбий ватанпарварлик тарбияси - «Ватан» тушунчасини шакллантириш, жонажон ўлкага, Ватанга, халқига, миллий анъаналари ва одатларига, бошқа миллатларга ҳурмат ва муҳаббатни тарбиялаш; миллати, Ватанига ғурурли тарбиялаш; мустақил Ўзбекистон давлатидаги барча ер усти ва ер ости моддий бойликларини асраб-авайлаш; давлат рамзлари: гимн, герб, байроқ тўғрисидаги тушунчаларни кенгайтириш, ҳар қандай ҳолатда ҳам уларни кўз қорачиғидай асраш демакдир.

Талабаларда ҳарбий ватанпарварликни тарбиялаш эса – мустақиллик, эркин ва фаровон ҳаёт масаласи ҳисобланади. Шундай экан, бугунги кунда ёшларимизни ҳарбий ватанпарварлик руҳида тарбиялаш, ҳарбий ватанпарварликнинг компонентларини улар онгига сингдириш таълим

тизими олдида турган муҳим масалалардандир.

Ҳарбий ватанпарварлик тарбиясининг методологияси ва илмий асослари инсоният омилига нисбатан қўлланилади. Бу тушунчага инсоннинг ғоявий, сиёсий, маънавий жисмоний ва бошқа фазилатлари йиғиндиси киради. Ҳарбий ватанпарварлик тарбиясининг назарий ва амалий асосларида Ўзбекистон Конституцияси, Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ватанпарварлик ва мустақил Ватан ҳимояси ҳақида ғоялари, Олий Мажлис қонун ва қарорлари, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Халқ таълими вазирлиги, Мудофаа вазирлигининг буйруқ ва кўрсатмалари, ҳарбий педагогика ва психология, ҳарбий фанлар ва бошқа қоида ҳамда меъёрий ҳужжатлар ўрин олган.

Хулоса қилиб айтганда, талаба-ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш - бу миллати, тили ва касбидан қатъи назар, уларда Ватанга садоқат туйғусини шакллантириш, уларни ўз фуқаролик бурчи ва конституцион мажбуриятларини бажаришга, жамият ва давлат манфаатларини ҳимоя қилишга қодир шахслар этиб тарбиялашга йўналтирилган давлат органлари, жамоат бирлашмалари ва бошқа ташкилотларининг кўп босқичли, тизимли, мақсадли ва мувофиқлаштирилган фаолияти ҳисобланади.

Талабаларда давлат ва жамият олдидаги ўзларининг масъулиятини англаб ҳиссини тарбиялаш, бунинг учун “ўқув-тарбиявий жараёнга ёшларни маънавий-ахлоқий тарбиялаш самарали шакллари ва методларини татбиқ этиш, илғор педагогик технологиялардан фойдаланиш, самарали методик ҳамда моддий-техник базаси зарур.

Фойдаланиладиган адабиётлар рўйхати.

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси –Тошкент, Ўзбекистон, 1992-йил
2. Мирзиёев Ш.М. Конституция – эркин ва фаровон ҳаётимиз, мамлакатимизни янада тараққий эттиришнинг мустаҳкам пойдеворидир // Халқ сўзи. 247 (6741)-сони. – 2017-йил
3. Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида ПФ-4947-сон 07.02.2017
4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 23 февраль куни тасдиқланган 140-сон қарори “Ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш концепцияси”.
4. Фролов Б.А. Военно-патриотическое воспитание учащихся школ Узбекистана в годы Великой Отечественной войны. – 1941-1945 г.г.: Автореф. дисс. ... канд.пед.наук. – Ташкент, 1991. – 18 с.
5. Маматов О. Ватанпарварлик - миллий истиқлол мафқурасининг муҳим таркибий қисми. Тошкент-2001й.